

Tadeusz Jarawka

Ciekawy list z Generalnego Gubernatorstwa (GG) wysłany z Warszawy do Spalato (Split)

Filatelista z Kanady przysłał mi skany koperty listu (il. 1) wraz z pytaniami:

1. Ile wynosiła taryfa za list polecony z GG do Włoch w dniu jego wysłania **2.04.1942 r.**?
2. Gdzie listy z GG do Włoch były cenzurowane?
3. Jak to było możliwe, że list ze znaczkami, które zostały wycofane z obiegu z dniem **1.12.1941 r.** mógł być wysłany **2.04.1942 r.**?

il. 1. Awers i rewers koperty listu wysłanego z 2.04.1942 r. Warszawy do Spalato (Split). Skany udostępnił Tomasz Malicki.

Na pytanie 1. i 2. można odpowiedzieć jednoznacznie.

Ad 1. List ofrankowano znaczkami Fi. nr 23, 33 i 38 w sumie za 92 gr i jak pytający słusznie zauważył, znaczki te utraciły ważność obiegową z dniem **1.12.1941 r.** Zgodnie z obowiązującą od **1.01.1942 r.** tzw. taryfą ulgową dla Włoch (Gebührenermäßigung im Verkehr mit Italien) list polecony powinien być opłacony za 84 gr (60 gr za polecenie i 24 gr za list do 20 g.). Czyli list ten został przepłacony o 8 gr, pomijając fakt, że naklejone znaczki nie miały już mocy obiegowej, o czym więcej w Ad 3.

Ad 2. Korespondencja do Włoch była kontrolowana przez Urząd Kontroli Poczty w Monachium (Auslandsbriefprüfstelle München, ABP), który podlegał bezpośrednio pod Wydział Cenzury Naczelnego Dowództwa Wehrmachtu (Oberkommando der Wehrmacht, OKW). Potwierdza to widoczna po lewej stronie koperty brązowa banderola OKW (Riemer nr D - 21[1]) naklejona po cenzurze zawartości listu. Na dole awersu widać trzy ewidencyjne stempelki cenzorów, dwa prostokątne czterocyfrowe z nr 5433 i 2247 w kolorze czerwonym oraz stempelek w kolorze fioletowym z nr 2.

Ad 3. Na to pytanie nie można jednoznacznie odpowiedzieć. Dlatego postaram się najpierw wyjaśnić procedurę wysyłania listów z GG za granicę, zgodnie z obowiązującymi wówczas przepisami Niemieckiej Poczty Wschód (Deutsche Post Osten, DPO). Wszystkie przepisy dotyczące korespondencji za granicę wydawane w Rzeszy, były obowiązujące również w GG. Pierwsze przepisy na temat wysyłania listów za granicę zostały opublikowane w Dzienniku Ustaw Rzeszy, rozporządzeniem o korespondencji z dnia 2 kwietnia 1940 r. (Reichsgesetzblatt Nr. 95 vom 2. April

1940, Verordnung über Nachrichtenverkehr). W tym zarządzeniu jest mowa o krajach wrogich wobec Rzeszy, do których wysyłanie korespondencji było zakazane. Kolejne zarządzenia zaostrzały coraz bardziej wysyłanie korespondencji za granicę, przy czym dla ludności polskiej były one związane z wieloma utrudnieniami i ograniczeniami. Listy i kartki wysyłane za granicę musiały być osobiście oddawane na poczcie w okienku z obsługą niemiecką. Nadawca musiał się wylegitymować dowodem osobistym (Kennkarte) lub paszportem (Reisepaß). Znaczkami naklejał i kasował urzędnik odpowiedzialny za prawidłowe ofrankowanie. **Poleczone listy oraz kartki** były rejestrowane w specjalnej książce po naklejeniu eRki i pobraniu należności w gotówce za ofrankowanie. Kontrolerzy DPO sprawdzali wrywkowo raz w tygodniu wpisy przyjętych przesyłek poleconych.

Ze względu na ogromną ilość kartek i listów wysyłanych z GG za granicę oraz braku wyszkolonego personelu, DPO wprowadziła od **1.2.1944 r.** ograniczenie wysyłania listów tylko do dwóch listów miesięcznie. Aby polski nadawca mógł wysłać list polecony za granicę, musiał posiadać „**kartę kontrolną**” wydaną przez DPO. Opłata znaczkami za tą kartę wynosiła 2 zł i była uiszczana znaczkami naklejonymi na karcie (il. 2). Postanowień o zagranicznym obrocie listowym nie cytuję, bo tekst jest dobrze czytelny na il. 2.

Kontrollkarte Nr. 131
Karta kontrolna

für den Auslandsbriefverkehr
dla listowego obrotu zagranicznego

Name und Vorname: *Zapart Anna*
Nazwisko i imię: *Zapart Anna*
Wohnort und Straße: *Gen. Kras. Wielki*
Miejsce zamieszkania i ulica: *Gen. Kras. Wielki*
Geburtsdatum: *29. Januar 1902*
Data urodzenia: *Zapart Anna*
Eigenhändige Unterschrift
Własnoręczny podpis: *Zapart Anna*

Die Karte ist nur gültig in Verbindung mit dem Ausweis (Reisepaß, Kennkarte) Nr. *131*
Karta ważna jest tylko za okazaniem, legitymacji (paszport, karta rozpoznawcza) Nr. *131*
ausgestellt in *Miechów* am *17. Juni 1944*
wydana w *Miechów* dnia *17. Juni 1944*
von *Kreispostamt*
przez *Miechów* den *29. Februar 1944*
dnia *29. Februar 1944*

Deutsche Post Osten
Postamt
Niemiecka Poczta Wschodu
Urząd pocztowy

Die Karte ist nicht übertragbar! Bei Verlust kein Ersatz, nur bei Präsentation der alten Karte.
Karta nie jest przenośna! W razie zagubienia nie wydaje się duplikatu. Wydanie nowej karty nastąpi tylko przedłożeniem karty der alten Karte.
starej.

Rückseite beachten!
Zastosować się do uwag na stronie odwrotnej!

1.44. 10 000 DPOst La/P-6006

il. 2. Karta kontrolna dla listowego obrotu zagranicznego. Sygnatura 1.44. 10 000 DPOst La/P-6006 [2].

Dlaczego pokazany na il. 1 list ze znaczkami wycofanymi z obiegu został wysłany oraz jak to było możliwe, że dotarł do odbiorcy, można tylko spekulować. Przepisy i rzeczywistość, jak potwierdza praktyka, zawsze się różnią. Znane są listy i kartki opłacone znaczkami nr 1 - 39, które jeszcze w latach 1942 - 1944 „prześlizgnęły” się przez kontrolę poczty oraz cenzurę i dotarły do adresatów.

Znane są dwa listy od tego samego nadawcy wysłane **2.11.41 r.** na ten sam adres, jak pokazano na il. 1. Na il. 3 pokazano jeden taki list **z zaniżoną opłatą**. Opłata zgodnie z obowiązującą taryfą do **1.01.1942** powinna wynosić za list polecony za granicę 110 gr (60 gr za polecenie + 50 gr za list do 20 g.). Na liście urzędnik poczty nakleił znaczki w sumie za 92 gr, czyli **na niekorzyść poczty** o 18 gr za mało.

il. 3. Awers i rewers koperty listu wysłanego 2.11.1941 r. z Warszawy do Spalato (Split).

Przeplacone listy zwykłe i polecane były czasami na prośbę „filatelistycznego” nadawcy akceptowane, gdyż były na korzyść poczty. Natomiast za przepuszczanie przez urzędnika pocztowego „niedopłaconej” przesyłki były wysokie kary pieniężne, włącznie ze zwolnieniem urzędnika z pracy, ponieważ uważano to za sabotaż na szkodę poczty.

Odnosnie miejscowości Spalato (Split) chcę krótko wyjaśnić, dlaczego należała ona w tym czasie do Włoch. Podczas II wojny światowej wojska włoskie zaatakowały Jugosławię, w tym dokonały inwazji na Split 6 kwietnia 1941 roku. Ta secesja od Jugosławii została formalnie uznana przez Traktat Rzymski z 18 maja 1941 r., w którym niepodległe państwo Chorwacji zrzekło się Splitu. Utworzono tam włoskie Gubernatorstwo Dalmacji (Governatorato di Dalmazia). Split pozostawał włoski do 1943 roku, po czym nastąpiła okupacja niemiecka od września 1943 roku, która trwała do czerwca 1944 r. [3].

1. Handbuch und Katalog Riemer K.-H., Die Überwachung des Auslandsbriefverkehrs während des II. Weltkrieges durch deutsche Dienststellen, Neue Schriftenreihe der Poststempelgilde e.V., 2004, s. 74.
2. Pfeiffer D., ArGe GG Handbuch H88, Der Postverkehr während der deutschen Besatzung, dokumentiert anhand ausgewählter Postbelege, Morgana Edition 2018. s. 5.
3. Split (wł. Spalato), <https://de.wikipedia.org/wiki/Split>, dostęp 17.04.2024.